

POTADA ERİYEN : DEMİR Mİ? DEMİR-ÇELİK SEKTÖRÜ MÜ?

Demir çelik sektörü; demir cevherinin yer altından çıkartılması, konsantrasyonundan başlamak üzere demir ve çeliğin çeşitli yöntemlerle üretimlerini, demir ve çeliği dökme, dövme, haddeleme, çekme ve benzeri yollar ile üreten bir sektördür. Ülkemizde ilk demir çelik sanayii kuruluş çalışmalarına 1925 yılında Kırıkkale’de Askeri Fabrikalar Müdürlüğü’ne bağlı olarak başlanılmıştır. Bu fabrika her türlü takım çelikleri, makina yapı çelikleri ve az miktarda inşaat demirleri üretmeye başlamıştır. Pek çok sanayi dalında olduğu gibi, demir çelik sanayiinin temel alt yapısı da bu dönemde oluşturulmuştur. Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sonrasında ulusal bir demir çelik sanayiine duyulan şiddetli ihtiyacın sonucu olarak, yurdumuzda demir ve çelik sanayiinin yapısal temeli, 26 Mart 1926 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan “Demir Sanayiinin Tesisine Dair 786 Sayılı Kanun” ile atılmıştır.

1935 yılında Atatürk’ün genç cumhuriyetimizi sanayileştirme atağının bir parçası olarak Sümerbank’a bağlı Karabük Demir Çelik Fabrikaları(KARDEMİR) kurulmuştur. İlk ağır demir çelik sanayi tesisi, maden kömürü havzasına yakın oluşu, demiryolu güzergahına yakın olması ve jeopolitik bakımdan elverişli durumda bulunması nedeniyle, 3 Nisan 1937’de Karabük’te kurulmuş ve işletme üniteleri, 1 Haziran 1939 yılından itibaren, 150.000 ton çelik üretim kapasitesi ile faaliyete geçmiştir.1955 yılında kurulan TDÇİ Genel Müdürlüğü’ne Divriği madenleri de bağlanarak KARDEMİR’in gelişmesi sağlanmış,1975 yılında İskenderun Demir Çelik Fabrikaları’nın da faaliyete geçmesi ile ülkemizin entegre demir çelik sanayisi tamamlanmıştır. Ayrıca TDÇİ ye bağlı olmayan ve yassı ürün üretmesi planlanan ERDEMİR’de 1960 yılında kurulmuştur.

Dünyada ülkelerin gelişmişliğinin en önemli göstergelerinden biri kişi başına tüketilen demir çelik miktarıdır. Demir çelik sektörü 90’lı yıllara kadar ülkemizde büyük gelişmeler göstermiştir. 1998 yılında Türkiye, dünyada demir çelik üretiminde 16.sırada iken aynı tarihte kişi başına demir çelik tüketimi 196 kg/kişidir. OECD ülkelerinde ise bu rakam 420 kg/kişi dir.

Türkiye 1939 yılında 140.000 ton/yıl ile başlayan demir çelik üretimini 1999 yılında 14 milyon ton/yıl üretime taşıyarak büyük bir kalkınma sağlamıştır. Bu süreç içinde birçok sanayii kolunun gelişmesine,inşaat sektörünün bugün ki noktasına gelmesine, 40.000’e yaklaşan insanımıza iş olanağı sağlamasıyla özellikle ağır sanayiinin ihtiyaç duyduğu nitelikli eleman yetiştirilmesine,demir madenciliğinin gelişmesine öncülük etmiş ve bu bağlamda demir çelik dev bir sektör haline gelmiştir.

Bu konjonktür içerisinde; yanlış devlet politikaları ve özelleştirme kapsamında, ülkemizin en büyük KİT’lerinden olan TDÇİ işlevsiz kılınmış, KARDEMİR, İSDEMİR ve DİVHAN gibi kuruluşlar gözden çıkarılmıştır. Hiçbir iyileştirme, bakım ve modernizasyon yapılmayan fabrikalar üvey evlat muamelesi görmüştür.1995 yılında KARDEMİR siyasi otorite tarafından özelleştirilmiş, İSDEMİR’in 2000 yılının ikinci yarısında ERDEMİR’e devri yapılmış ve DİVHAN ürettiği cevheri satamaz durumda bırakılırken Genel Müdürlük bir borç batağında fonksiyonsuz bırakılmıştır.

Günümüzde bu tesislerde birçok müteahhit ve taşeron firma çalıştırılırken, cevher arama çalışmalarının yapılmaması nedeniyle Türkiye demir cevheri rezervleri 10 yıl içinde tükenebilecek konuma getirilmiştir. Özellikle Divriği, Hekimhan ve Attepe’de 20 yıllık ihtiyacımızı karşılayabilecek demir rezervimiz bulunmasına rağmen Avustralya’dan demir

cevheri, Avrupa'dan da hurda malzeme, gemilerle limanlarımıza sevk edilmektedir. Karabük, İskenderun, Divriği ve Hekimhan'da yerleşimin ve sanayiinin tamamı demir çelik sanayiine endeksli iken, bu yerleşkelerimiz zaman içinde kendi kaderlerine terk edilmiştir.

Ülkelerin gelişimi ancak ulusal sanayilerin kurulması ve geliştirilmesi ile sağlanabilir. Ulusal sanayisi bulunmayan ülkeler dışa bağımlı olmaya ve geri kalmışlığa mahkumdur. Özelleştirme politikaları ile gözden çıkartılan ulusal sanayimizin can damarlarından biri olan demir çelik sanayimiz, bu kalkınmayı sağlayabilecek altyapı, potansiyel ve nitelikli işgücüne sahiptir.

DÜNYA'DA ve TÜRKİYE'DE DEMİR MADENCİLİĞİ

Dünyada demir cevheri rezervleri, birçok bölge ve ülkelere dağılmış olarak büyüklü küçüklü rezervler halinde bulunur. Dünyada ekonomik değeri olan demir cevheri rezervleri hakkında bilgiler "Mineral Facts and Problems" 1995 yılı baskısında belirtilmiştir. Bu kaynakta belirtilen rezervlerden 151 milyar tonu ekonomik , 206 milyar tonu yarı ekonomik rezervlerdir. Toplam dünya rezervi ise 357 milyar tona ulaşmaktadır. Bu miktar rezerv 1,02 milyar ton civarında olan dünya demir cevheri üretimi göz önüne alındığında yaklaşık 350 yıllık üretim ömrüne karşılık gelmektedir.

Bu rezerv ortalama ve yaklaşık % 48 Fe tenörlü demir cevherinden oluşmakta ve 170 milyar ton demir metali içermektedir. Ekonomik ve yarı ekonomik rezervler dışında 270 milyar ton potansiyel rezerv olduğu tahmin edilmektedir. Bazı ülkelerde potansiyel rezervler için çok fazla deymi kullanılmakta ve bu durum ilerideki yıllarda aramaya yönelik çalışmalarla dünya demir cevheri rezervlerinin artacağını göstermektedir.

Yukarıda verilen tahmini rezervler, mevcut bilgilere dayanmaktadır. Kaynaklar üzerinde araştırmalar geliştikçe rezervlerde değişiklik olacaktır. Dünyanın bundan sonra içinde bulunduğu ekonomik şartlarda rezerv klasifikasyonunda değişikliklere sebep olacaktır. Bugün ekonomik olarak "rezerv" dediğimiz kaynak, yarıklı şartlar içerisinde rezerv olarak itibar edilmeyebilecek veya tersi olabilecektir. Bununla birlikte, dünya demir cevheri rezervleri bakımından önümüzdeki 100 yıl içinde ciddi sıkıntılar olmayacaktır. Potansiyel rezervler, kullanılabilir duruma getirilerek yeni teknikler geliştirilecektir. Diğer taraftan arama ve geliştirme çalışmalarına büyük önem verilmektedir.

Türkiye Cumhuriyetinin ilk dönemlerinde demir cevheri üretimi, Karabük Demir Çelik Fabrikaları'nın kurulmasıyla başlamıştır. Divriği Demir yatakları MTA Enstitüsü tarafından 1937 yılında bulunmuş ve 1938 yılından itibaren üretime geçilmiştir. Bu tarihten sonra demir cevheri üretimi, demir ve çelik tesislerinin gereksinimine paralel olarak artmış, günümüze kadar bu tesislerin hammadde gereksinimlerinin büyük bir bölümünü karşılamıştır.

Türkiye'de bugüne değin yaklaşık 900 adet demir oluşumu saptanmış, bunlardan ekonomik olabileceği düşünülen 500 kadarının etüdü yapılmıştır. Ülkemizde entegre demir çelik tesislerinde kullanılacak özellikteki demir cevheri rezervleri Sivas-Erzincan, Kayseri-Adana, Malatya, Kırşehir-Ankara ve Balıkesir bölgelerinde yer almaktadır. Günümüzde, entegre demir çelik fabrikalarında kullanılabilir ve ortalama demir tenörü % 55 Fe civarında olan yataklardan devlet ve özel sektör tarafından yılda yaklaşık 5 milyon ton üretim gerçekleştirilmektedir. Demir cevheri üretimimizin yaklaşık 2 milyon tonu DİVHAN AŞ'nin sahip olduğu tesislerde zenginleştirilmekte, bu tesislerde yılda yaklaşık 1 milyon ton civarında pelet, 700.000 ton sinterlik konsantre ve ayrıca C-Plaseri ve B-Kafa tozlarından da 300.000 ton sinterlik konsantre üretilmektedir.

Türkiye'nin ilk demir cevheri zenginleştirme tesisi olan Divriği Konsantrasyon tesisi 1985 yılında devreye girmiştir. 1986 yılında da aynı yerde pelet tesisi üretime başlamıştır. Bu tesislerde 1985 yılından bu yana yaklaşık % 55-56 Fe tenörlü manyetit cevheri zenginleştirilerek, sinter tesisleri için % 63 Fe tenörlü sinterlik konsantre, yüksek fırınlar içinde % 67 Fe tenörlü pelet üretilmektedir. 1985 yılından 1998 yılı sonuna kadar 7.053.000 ton sinterlik konsantre, 11.590.000 ton pelet üretilmiştir.

Türkiye demir cevheri üretimi 1998 yılında 4.900.000 ton, 1999 yılında 4.300.000 ton, 2000 yılında da 3.900.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu üretimlerde TDÇİ bünyesindeki sahalardan yapılan cevher üretimlerinin 1998 yılındaki payı % 46, 1999 yılındaki payı % 38 ve 2000 yılındaki payı % 28,5 olmuştur.

Ülkemizdeki üç entegre Demir Çelik Fabrikasının 2000-2005 yılları arasında yer alan 8. Beş Yıllık Kalkınma Planındaki üretim ve tüketim projeksiyonlarına göre yıllık ortalama 5,84 milyon ton sıvı ham demir (SHD) olmak üzere 5 yılda toplam 29,2 milyon ton SHD üretime karşılık toplam demir cevheri ihtiyaçları ortalama 9,73 milyon ton demir cevheri olmak üzere 5 yılda toplam 48,6 milyon ton civarında bulunmaktadır. Demir cevheri ihtiyaçlarının yılda ortalama 4,66 milyon ton olmak üzere 5 yılda toplam 23,3 milyon tonu yurt içinden, yılda ortalama 5.06 milyon ton olmak üzere 5 yılda toplam 25,3 milyon tonu ise ithalatla karşılanacaktır. Böylece ihtiyacın % 48'i yurt içi kaynaklardan, % 52'si ithal yoluyla karşılanmış olacaktır.

Karabük, Ereğli ve İskenderun Demir çelik Fabrikaları öncelikle ülkemizdeki yurt içi kaynakları kullanmak üzere kurulmuştur. 1980 yılından itibaren TDÇİ Genel Müdürlüğü tarafından alınan önlemler ve uygulamaya konulan tedbirlerle yurt içi kaynaklı yıllık 1.500.000 ton demir cevheri üretimi 5 milyon ton seviyelerine çıkmıştır. Bu tesisler uzun yıllar hammadde ihtiyaçlarını yurt içi kaynaklardan karşılamış olmalarına rağmen demir çelik tesislerinde yapılan iyileştirmeler sonucu kapasite artışları gerçekleştirilmiş, esasen işletilebilir demir cevheri rezervleri bakımından zengin olmayan ülkemizde yurt içi demir madenciliğine etüt ve arama bazında yatırım yapılmadığı için bu tesislerin hammadde ihtiyaçları yerli kaynaklardan kalite, miktar ve fiyat olarak karşılanamayacak duruma getirilmiştir.

KÜRESELLEŞME ve ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARI DOĞRULTUSUNDA DÜNYA'DA ve TÜRKİYE'DE DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNÜN DURUMU

Ekonomik ve siyasi anlamda sürekli bir değişim ve yeniden yapılanma süreci içinde olan dünyada, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde demir çelik sektörünün özel bir konumu vardır. Demir çeliksiz kalkınma veya sanayileşme söz konusu olmamaktadır. Bir ülkenin dengeli ve istikrarlı sanayi ve ekonomiye sahip olabilmesi demir çelik sanayiinin gücü ile orantılı bulunmaktadır. Ekonomik kalkınma açısından çok önemli olan demir çelik sektörünün üretim ve tüketim büyüklükleri sanayileşmenin temel göstergeleri arasında yer almakta, kişi başına tüketilen çelik, tüketim içindeki yassı çelik oranı ülkelerin gelişmişlik kriterleri olarak kabul edilmektedir.

80'li yılların sonlarına doğru Dünya'da demir çeliğin yerine plastikten ve aliminyumdan yapılan malzemelerin kullanılacağı düşüncesi hakim olmaya başlamıştır. Bu durumun gerçekleşmesi halinde ise demir çelik sektöründe krizli yılların başlayacağı kabul edilmeye başlanmış ve 90'lı yılların ortalarına doğru gelişmeler bu varsayımların yanlış olduğunu göstermiş ve demir çelik sektörünün gelişimi devam etmiştir.

Günümüzde demir çelik sektörünün Dünya çapında köklü bir değişikliğe sahne olduğunu görüyoruz. Pazar daha global ve rekabetçi bir konuma ulaşıyor. Dünyanın önde gelen demir çelik şirketleri küçük şirketlere ayrılarak yassı, teneke, kaplamalı, paslanmaz vb. ürünlerde

ihhtislaşma yoluna gidiyorlar. 70'li yıllarda tüm dünyada uygulanan globalleşme-yeni dünya düzeni çerçevesinde endüstride ulusal sınırların önemi oldukça azalıyor. Őirket evlilikleri ve ortaklıklar yaygınlaşarak uluslararası bir boyut alıyor. Finans kuruluşları da ülke gözetmeksizin cazip yatırım projelerine fon aktarımını teşvik edecek şekilde globalleşiyor.

1996 yılında Helsinki'de yapılan dünya çelik zirvesinde, demir çelik endüstrisini 21.yüzyıla taşıyacak olan yeni hedefler belirlenmiştir. Bu zirvede çeliğın vazgeçilmez üstünlüğünden yararlanarak yeni pazarların geliştirilmesi, kamuoyu nezninde yeni çelik imajının yaratılması ve çeliğın çevre dostu özelliğinin tanıtılması kararlaştırılmıştır.

1998 yılı dünya çelik üretimi 774,4 milyon ton olup, Çin 114 milyon tonluk üretimi ile ülke bazında ilk sırada yer almıştır. Dünya çelik üretiminin 1997 yılında 798,7 milyon ton 1996 yılında 749,3 milyon ton olduğu bilinmektedir.

1980 yılında 2,5 milyon ton çelik üretimi ile dünyada 33. sırada yer alan Türkiye, 1996 yılı dünya çelik üretiminde, 13,4 milyon ton ile 14. sırada yer almıştır. Ülkemizde 6.Beş Yıllık Plan dönemi sonunda (1994'de) 12 milyon ton, 2000 yılında da 17-18 milyon ton çelik üretimi hedeflenmiş ve bu hedeflere ulaşılmıştır. Çizelge 1'de kişi başına çelik üretim/tüketim değerleri verilmiştir.

Çizelge 1	1985	1990	1995	1996	1997	1998
ÜRETİM (KG/KİŞİ)	79	166	203	208	227	232
TÜKETİM (KG/KİŞİ)	87	119	156	166	184	196

Türkiye ortalamaları, üretimde de, tüketimde de AB ortalamalarının yaklaşık yarısı kadardır. Türkiye'de yüksek fırına dayalı üretim yapan üç entegre tesis ile elektrikli ark ocaklarına (EAO) dayalı 19 tesis bulunmaktadır.

TÜRKİYE DEMİR MADENCİLİĞİNİN GELİŐTİRİLMESİNE YÖNELİK ÖNLEMLER

İTHAL CEVHER YERİNE YERLİ CEVHERLER KULLANILMALIDIR.

1999 yılı Türkiye Sıvı Ham Demir (SHD) üretiminin 4.978.000 tonu entegre tesislerden, 9.170.817 tonu ise Ark Ocaklı Tesislerden gerçekteştirilmiştir. 1999 yılı Türkiye demir çelik ürünleri ihracatı 7.019.552 ton olup bunun da değerı 1.463.286.000 \$'dır. Aynı yılda yaklaşık 4.595.585 ton demir çelik ithalatı gerçekteştirilmiş olup değerı 1.279.561.000 \$ dolaylarındadır. Bu ithalatın 2.454.244 tonunu yassı ürünler oluşturmuştur.

Hızla sanayileşen ülkemizde sanayiimizin lokomotif sektörü olan demir çelik sanayiinin geliştirilmesi ve özellikle yassı ürünler ve hurda ithalatının minimize edilmesine yönelik tesis yatırımlarının gerçekteştirilmesi ve bu gelişmeye paralel olarak artacak olan demir cevheri ihtiyaçlarının da azami ölçüde ülke kaynaklarından karşılanması hususu ülke ekonomisi açısından hayati önem arz etmektedir.

1975 yılında İSDEMİR'in işletmeye alınması ve ERDEMİR tevsiatlarının tamamlanmasını müteakip artan cevher talebini azami ölçüde yurt içi kaynaklardan karşılması, TDÇİ ve ERDEMİR üst yönetimlerince hedef alınmıştır. Bu itibarla; TDÇİ Genel Müdürlüğü yurt içi demir cevheri etüt ve rezerv aramalarına 1976 yılından itibaren gereken önemi vermiş ve kendi Etüt-Arama birimleri ve MTA Genel Müdürlüğü ile sürdürülmüş olan ortak proje uygulamaları sayesinde, ülke demir cevheri rezervine 70-80 milyon tona varan rezerv

eklenmiştir. Tespit edilen ülke demir cevheri rezervinin 1980-1998 döneminde yaklaşık 80 milyon tonu ekonomik işletme yöntemleri ile üretilmiş ve demir çelik fabrikalarına taşınmıştır. Böylece 2 milyar \$ dolayında ithal ikamesi ile yüksek düzeyde katma değer sağlanmıştır.

Ancak son yıllarda kaynak yetersizliği nedeniyle gerek TDÇİ, gerekse MTA Genel Müdürlüğü'nce, ülke demir cevheri potansiyelini tamamen ortaya koyacak mahiyetteki, Etüt-Arama ve üretim faaliyetlerine yeterince hız verilememiştir. Hali hazırda yurt içi demir cevheri rezervi dikkate alındığında yıllık üretim miktarı; finansman, teknik donanım ve yatırım imkanlarının bir bütün halinde harekete geçirilmeyişi nedeniyle sınırlı kalmıştır.

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda İSDEMİR, KARDEMİR ve ERDEMİR Fabrikalarında toplam olarak 29.200.000 ton sıvı ham demir üretimi gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Bu miktarda ki sıvı ham demir için 48.600.000 ton demir cevherine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu talebin 24.600.000 tonu yerli kaynaklardan 24.000.000 tonu ise ithalatla karşılanacağı düşünülmüştür. Aynı dönemdeki ithalat miktarı değeri ise; 650.000.000 \$ civarında olacağı tahmin edilmektedir.

Çizelge 2 Türkiye işletilebilir demir cevheri rezervi

İL VE İLÇESİ	REZERV (1.000 TON)				TENÖR (%Fe)
	GÖRÜNÜR	OLASI	TOPLAM	İŞLETİLEBİLİR	
Sivas- Divriği A Kafa	41.000	-	41.000	41.000	54
Sivas-Divriği B Kafa	10.000	-	10.000	10.000	56
Sivas-Divriği Dumluca	200	-	200	200	57
Sivas-Divriği Purunsur	100	1.800	1.900	100	55
Sivas-Divriği Taşlıktepe	60	300	360	60	62
Sivas-Divriği Otlukilise	1.420	1.000	2.420	1.300	54
Sivas-Kangal Çetinkaya	3.500	-	3.500	3.000	54
Adana-Feke Attepe	10.000	-	10.000	10.000	57
Kayseri-Karamadazı	800	1.000	1.800	300	51
Ankara-Bala-Kesikköprü	2.000	1.000	3.000	2.000	54
Balıkesir-Büyükeymir	3.690	5.400	9.090	340	53
Balıkesir-Samlı-Şamlı	684	257	941	543	58
Kayseri-Pınarbaşı-Tacın	70	100	170	70	51
Yahyalı-Karaçatı	9.480	15.000	24.480	2.500	54
Kayseri-Koruyeri	7.000	-	7.000	7.000	52
Adana-Yenigireği	40	100	140	40	57
Adana-Elmadağ	1.000	400	1.400	1.000	53
Kayseri-Ayıgediği	590	300	890	590	54
Adana-Uyuzpınar	236	-	236	236	58
Malatya-Hekimhan-Deveci	48.000	-	48.000	48.000	38
Sivas-Divriği-Ekinbaşı	9.700	2.300	12.000	8.000	55
TOPLAM	149.845	28.957	178.802	137.540	54

Kaynak : MTA (1997) ve TDÇİ (1999) kayıtları.

YERLİ CEVHER İLE İTHAL CEVHERLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Ülkemizde yapılmış etüt ve araştırmalara göre Entegre Demir Çelik Fabrikalarının kullanabileceği demir cevheri rezervi 125 milyon ton civarında olup (**ÇİZELGE- 2**) ülkemizdeki sanayileşmeye öncülük eden Demir Çelik Fabrikaları (KARDEMİR, İSDEMİR, ERDEMİR) uzun yıllar demir cevheri ihtiyaçlarını yerli kaynaklardan karşılamışlardır. Ancak Türk Demir Cevheri Madencilik Kanunu gereği yıllık brüt kârının % 15'i (Devlet Hakkı, Madencilik Fonu, Ruhsat Harçları) kadar vergi ile TCDD navlun fiyatlarının yüksekliği, SSK primi vb. vergilerle ithal cevherlerle maliyet açısından rekabet etmede güçlükler doğması sonucu ithal edilen demir cevheri miktarı her geçen gün artarak günümüzde 4 milyon ton seviyelerine çıkmış bulunmaktadır. Halen Entegre Demir Çelik Tesislerinin yıllık cevher ihtiyacı yaklaşık 9 milyon ton olup, bu miktarın 5 milyon tonu yerli kaynaklardan karşılanmaktadır.

Entegre Demir Çelik Fabrikalarına, demiryolu ile cevher taşımalarından dolayı TCDD'na 26 milyon dolar gelir, ithal ikâmesi yaratılarak yılda 125 milyon dolar tasarruf sağlayan ve özellikle de önemli bir istihdam kaynağı olan Demir Cevheri Madencilik faaliyetlerinin; ülkemizin politik, sosyal ve ekonomik istikrar dönemine girdiği günümüzde, yukarıda belirtilen ve büyük önem arz eden ekonomik ve sosyal katkılarının ülkemiz ekonomisinin canlanmasında ve enflasyonun istenilen seviyelere çekilmesinde büyük faydalar sağlayacağı aşikârdır.

ERDEMİR ve İSDEMİR yetkililerinin yerli demir cevheri kullanmamaları konusunda ileri sürdükleri en önemli neden yerli demir cevheri fiyatının ithal demir cevheri fiyatından dünya piyasalarına göre oldukça yüksek olduğu noktasıdır. Ancak İSDEMİR ve ERDEMİR bu konuyu FOB bazda düşünmekte cevherin fabrika maliyetini göz ardı etmektedir. İthal cevherin deniz taşıma navlunu, sigorta, gümrük vergisi, madencilik fonu, liman, banka, gözetmen masrafları vb. giderlerinin de dikkate alınarak hesaplanan fabrika teslim maliyetinin göz önüne alınmasının en önemli husus olması gerekmektedir. Çünkü bütün özel ve kamu sektöründe işletmeler yıl sonu bilançolarını en son maliyetler dikkate alınarak düzenlenmektedir. 1 ton ithal cevherin İSDEMİR ve ERDEMİR'e maliyeti **ÇİZELGE-3**'de sunulmuştur.

ÇİZELGE – 3 1 TON İTHAL CEVHERİN İSDEMİR MALİYETİ		
	PARÇA \$/TON	TOZ \$/TON
1 – FOB Mal Bedeli	20,7900	15,9600
2 – Navlun	8,3000	11,0000
C & F	29,0900	26,9600
3 – Gümrük Vergisi (C & F x 1)	0,2909	0,2696
4 – Madencilik Fonu (C & F x 2,5)	0,7273	0,6740
5 – Sigorta (C & F x % 0,0098 + % 5)	0,0329	0,0305
(CF x % 0,0098)	0,0285	0,0264
Sözleşme gereği % 10 (CF x % 0,0098)	0,0029	0,0026
Vergi % 5 (CF x % 0,0098 + % 10)	0,0016	0,0015
Sigorta Matrahı	30,1740	27,9646
Sigorta Matrahı x % 0,0098	0,0296	0,0274
Sigorta Matrahı x 0,0098 + % 5	0,0015	0,0014
Sigorta	0,0310	0,0288
Sigorta Poliçesi (CIF)	30,1392	27,9324
6 – Sair Masraflar	0,1700	0,1700
7 – Liman Masrafları	1,5000	1,5000

KDV MATRAHI	31,8092	29,6024
8 – Harç Muk. Karar Pulu (FOB x % 0,96)	0,1996	0,1436
9 – Akr. Küşat (FOB x % 0,3 + % 5 G.V.)	0,0655	0,0503
10- Kam. G.V. (FOB x % 0,1)	0,0208	0,0160
11- Muh. Ban. Kom. (FOB x % 0,3 + % 5 G.V.)	0,0655	0,0503
12- Gözetme	0,0200	0,0200
13- Mut. Bank. Kom. (FOB x % 3)	0,6237	0,4788
KDV'siz Fiyat	32,8043	30,3613
KDV	5,5767	5,1614
İSDEMİR YAKLAŞIK MALİYETİ	38,3810	35,5227
NOT : İSDEMİR AŞ. nin 2000 yılı ithal cevher teklif fiyatlarıdır.		

Ancak entegre demir çelik yetkililerince yerli cevher-ithal cevher fabrika maliyetlerinin analizi dolayısıyla bu konuda, bir mukayese yapılmamakta başka bir ifadeyle bu hususta somut olarak hiçbir şey gösterilememektedir. Entegre demir çelik fabrikalarının yerli cevher fiyatlarının ithal cevherden yüksek olduğu iddialarını belirsiz ve muğlak şekilde ifade etmelerinin nedeninin ise, dünya piyasalarında cevher fiyatlarının artış eğiliminde olması ile deniz taşımacılığında % 100'lere varan artışlar olduğu düşünülmektedir. **2000 yılının sonlarına doğru yerli cevher ile ithal cevherin dolar bazında yaklaşık olarak seyretmesi sonucu ERDEMİR ve İSDEMİR yetkilileri ithal cevher alımında bulunmuşlardır. Ancak Kasım-2000 ve Şubat-2001 ekonomik krizlerinin ardından 680.000 TL.'den 1.620.000 TL.'ye fırlayan dolar fiyatları ile ithal cevher, yerli cevherin bir buçuk katına yakın bir değer arz etmiştir ki, bu durumda bizlerin yerli cevher kullanılması konusundaki ısrarlılığımızın haklı olduğunu göstermektedir.** İSDEMİR A.Ş. bu dönem için çıkmış olduğu 1.400.000 + 350.000 (İSDEMİR opsiyonunda) toplam 1.750.000 ton ithal demir cevheri ihalesi teklifleri 26.05.2000 tarihinde açılmış olmasına rağmen ithal cevherle deniz taşıma fiyatlarındaki artışı gözetmemişlerdir.

ÇİZELGE-3'de sunulan yerli ve ithal cevherlerin (26.05.2000 tarihli İSDEMİR ihalesine verilen teklifler bazında) İSDEMİR Maliyetleri incelendiğinde görülmektedir ki vergiler, harçlar, TCDD fiyatlarının yüksekliği bakımından ithal cevherlerle rekabet edemez durumda olmasına ve ithal demir cevherinin Brezilya ve Avustralya gibi dünyanın en büyük demir cevheri üreticilerinden temin edilmesinin ve bu durumun ithal cevher maliyetlerine olumlu katkısına rağmen TDCİ tarafından üretilen yerli direkt şarjlık parça cevheri (Attepe Ocağı) ithal cevhere göre **16-18 dolar**, toz cevher ise **3-7 dolar daha ucuzdur**. TDCİ tarafından İSDEMİR'e teklif edilen parça cevher için **29,5 dolar/Ton**, toz cevher için **21,5 dolar/Ton** fiyatların (FOB) geçen yıla göre artış oranı yaklaşık olarak ithal cevher fiyatlarındaki artış oranındadır. İSDEMİR maliyetleri bazında yerli parça cevher **21,3 dolar/Ton**, yerli toz cevher **21,2 dolar/Ton**'dur. Teklif edilen ithal parça cevher İSDEMİR maliyetleri ise **33.5-35.9 dolar/Ton**, ithal toz cevher maliyeti ise **27.7-30.9 dolar/Ton**'dur. **ÇİZELGE-3**'de sunulan tablodan açık olarak görüldüğü üzere geçtiğimiz yıllara göre fabrika teslim maliyetleri bazında yerli cevher maliyetleri ithal cevher maliyetlerinin oldukça altında bulunmaktadır. Vergi, harçlar, SSK primleri, TCDD fiyatı, ithal cevherlerin çok büyük miktarlarda üretim yapılan ocaklardan temininin maliyetlerine olumlu katkılarına, ve gümrük vergisinin çok düşük seviyede (%1) olması gibi faktörlerin yerli cevherlerin ithal cevherlerle rekabet edemez duruma getirmesine rağmen yerli cevher maliyetleri ithal cevher maliyetlerinin oldukça altında bulunmaktadır.

Diğer taraftan yerli parça ve toz cevherlerin, ithal parça ve toz cevherlerin tenörü bazında İSDEMİR maliyet mukayesesi yapıldığında yerli parça cevher maliyeti **18,6 dolar/Ton**, yerli

toz cevher maliyeti **18,7 dolar/Ton** olmaktadır. Bu durumda ise İSDEMİR maliyetleri bazında yerli parça cevher maliyeti ithal parça cevhere göre **16-18** dolar/Ton, yerli toz cevher maliyeti ithal toz cevhere göre **9-12** dolar/Ton daha ucuzdur.

Üstelik İSDEMİR ve ERDEMİR'e teslim edilen kamu ve özel sektöre ait ocaklarda üretilen yerli demir cevherleri için entegre demir çelik fabrikaları 1999 yılından bu yana peşin ödemede yapmamaktadır. İSDEMİR'in 2000 yılında cevher alım politikasını TDÇİ ve özel demir madeni işletmecilerine bildirmesinden sonra sözleşmelerde gerekli değişiklikler yapılarak peşin ödeme ve geçici ödeme altında yapılan tüm ödemeleri İSDEMİR için uygulamadan kaldırılmış; cevherlerin İSDEMİR'in fabrika stoklarına intikalinden sonra analiz ve tartı sonuçlarına göre ödemeye esas fatura tanzim edileceği esası getirilmiştir. Bu durum sonucunda TCDD tarafından özellikle yaz aylarında karşılaşılan taşıma sıkıntıları da göze alındığında cevher üretildikten itibaren yaklaşık 2 - 2,5 ay, fabrikaya tesliminden itibaren ise 1 - 1,5 ay gibi bir süre olmaktadır. Ayrıca ödemeler İSDEMİR'ce her zaman vadesinde de yapılmamakta çoğu zaman hammadde üreticilerine nakit yerine demir çelik ürünlerinin temlik yoluna gidilmektedir.

İSDEMİR ve ERDEMİR ithal demir cevheri maliyetleri dikkate alındığında yerli üreticilerin, dünya cevher piyasalarında oluşan şartları göz önüne alınmadan **«bu fiyattan olmazsa olmaz»** tutumu içinde buldukları iddiası söz konusu olmayıp, yerli demir cevheri maliyetleri; ocak şartları, Bayındırlık Bakanlığı Rayiçleri vb. hususlar göz önüne alınarak oluşturulmakta ve bu esaslar doğrultusunda cevher satış fiyatları belirlenmektedir.

Sonuç olarak; yerli demir cevheri madenciliğinin ülkemiz ekonomisine olumlu katkılarından dolayı, ülkemizde bulunan 3 entegre demir çelik fabrikası tarafından yerli demir cevheri bağlantısı yapılmaması durumunda bunun yaratacağı sosyo-ekonomik sorunların müsebbibi, **ÇİZELGE-3**'de sunulan İSDEMİR demir cevheri maliyet tablosunda açıkça gösterildiği üzere; yerli demir cevheri maliyetleri ithal cevher maliyetlerinin altında bulunduğu TDÇİ ve yerli demir cevheri üreticileri olmayacaktır.

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde İSDEMİR ve ERDEMİR tarafından yerli demir cevheri bağlantısı yapılmaması durumunda; ithal edilecek demir cevheri miktarı artacağından ülkemiz Demir Cevheri Madenciliğinin içinde bulunduğu darboğaz daha da artacaktır.

BİTMEYEN SENFONİ HASAN ÇELEBİ PROJESİ

TDÇİ Genel Müdürlüğü ülkemizdeki entegre demir çelik fabrikalarının kullandığı ithal demir cevheri yerine, yurt içindeki mevcut rezervlerin ülke ekonomisine kazandırılması için Malatya-Hekimhan-Hasançelebi demir madeni sahasını tekrar tekrar değerlendirmeye almıştır.

Hasançelebi Konsantrasyon ve Peletleme Tesisi projesinin gündeme alınmasının ana hedeflerinden en önemlisi, ülkemizde bulunan 3 Entegre demir çelik tesisinin yıllık (yaklaşık) 3.200.000 pelet tüketiminin ancak 1.000.000 tonunun DİVHAN Pelet Tesisi'nden karşılanıyor olması ve 2.200.000 tonun ithal edilmesi nedeniyle ülkemizden önemli bir miktarda döviz çıkışının önüne geçilmesi planlanmıştır.

Hasançelebi'de bulunan % 5-32 tenör aralığında 1,5-2 milyar ton demir cevheri rezervi için TDÇİ Genel Müdürlüğü'nce kurulması planlanan Konsantrasyon ve Peletleme Tesisi projesinin yatırım bedeli araştırılmış ancak bulunamamıştır. Bunun üzerine devlet teşviki ile özel sektörce hayata geçirilmesi çalışmaları başlatılmıştır. İTÜ Maden Fakültesi'nce bu tesisin fizibilite çalışmaları yapılmış ancak; maden sahası ortasından geçen dere, demiryolu ve

karayolunun gerek maden işletmeciliği gerekse de peletleme tesisinin kurulacağı yer açısından sakıncaları olduğu gözlenmiştir.

Hasançelebi Peletleme tesislerinin faaliyete geçebilmesi açısından karşılaştığı sorunları şu şekilde sıralamak mümkündür.

- İTÜ Maden Fakültesi'nce hazırlanan ön fizibilite projesine göre tesisin özel sektörde kurulması ve çalıştırılmasını öngören bir çalışma TDCİ Genel Müdürlüğü'nce başlatılmış, bu konuda özel sektörden teklif beklenilmiştir. Ancak bu projeye sadece Park Teknik firması Yurt Madencilik Geliştirme Vakfı ve TDCİ Genel Müdürlüğü'nün de içinde bulunacağı bir konsorsiyumla bu işi yapabileceğini belirtmiş ve üretilecek olan 1.500.000 ton/yıl pelet için 3 entegre Demir çelik Fabrikası'ndan da alım garantisi istemiştir.

- Hasançelebi Peletleme Tesisinin kurulacağı alan ve madencilik faaliyetlerinin sürdürüleceği sahanın genişliği ve büyüklüğü göz önüne alındığında; maden sahasının tam ortasından geçen dere yatağının (Baraj inşaatı zorunluluğu söz konusudur) ve delme-patlatma uygulamaları içinde karayolu ve demiryolu güzergahlarının değiştirilmesi gerekmektedir. Henüz fizibilitesi yapılmamış olan bu çalışmaların çok büyük maliyetler doğuracağı açıktır.

- Hasançelebi Peletleme Tesisinin için madenciliğin yapılması planlanan alanda ortalama cevher tenörünün % 19 olduğu düşünülürse (Divriği peletleme yapılan cevher tenörü % 54-57'dir) tesis işletme maliyetlerinin çok yüksek olacağı açıktır.

- Hasançelebi Peletleme projesinin en büyük handikabı ise TiO_2 sorunudur. Fizibilite ön projesinde TiO_2 oranı % 0,64 olarak verilmektedir. Bu değer yine ülkemizde üretilmekte olan DİVHAN peletlerinde % 0,05-0,06 arasında değişmektedir. Görüleceği üzere DİVHAN peletine göre çok yüksek TiO_2 içeren Hasançelebi peletinin entegre demir çelik tesislerinde kullanılması sınırlı kalacaktır.

Yüksek miktardaki TiO_2 yüksek fırınlarda cürufun akışkanlığını olumsuz etkilediği gibi hazne tıkanmasına yol açmakta ve kok sarfiyatını arttırmaktadır. Dünyada yüksek oranda TiO_2 içeren cevherler ancak çalışma ömrünün en az yarısından fazlasını tamamlamış yüksek fırınlardaki aşınan haznenin daha uzun süre dayanması amacıyla özel bir şekilde ve sınırlı olarak kullanılmaktadır.

Bu verilerin ışığında Hasançelebi Peletleme Tesisinde üretimi yapılacak olan peletin TiO_2 sorunu nedeniyle ülkemizdeki 3 entegre Demir çelik Tesisinin incelendiğinde yılda yaklaşık 800.000-1.000.000 ton civarında kullanılabileceği bilinmektedir. Bu rakam ise ithal edilen peletin yarısı bile değildir.

- Yurtdışından ithal edilen peletin % 80'inin ERDEMİR (1.700.000 ton), ve geri kalan % 20'sinin İSDEMİR+KARDEMİR (500.000) kullanıldığı bilinmektedir. Bu durumda gerek pelet, gerekse de parça ve toz ithal cevher kullanan ERDEMİR'in Hasançelebi Peletleme Tesisine alım garantisi vermeden böyle bir projenin uygulanabilirliği, pazarlama sorunları nedeniyle büyük sıkıntılar yaratmaktadır.

Kaldı ki TDCİ Genel Müdürlüğü tarafından gündeme getirilen ve 3 entegre demir çelik tesisinden Hasançelebi Peletleme Tesisinin üreteceği peletinin alım garantisi için yapılan girişimlere İSDEMİR gerekçeleri ile birlikte az miktarlarda alım yapılabileceğini belirtmiş, ERDEMİR herhangi bir neden göstermeksizin ithal ve yerli cevher politikaları nedeniyle herhangi bir alım garantisi sunmamıştır.

İSDEMİR'in 400.000 ton civarında kullanabileceğini belirttiği bu pelet için ERDEMİR'de yakın bir gelecekte II. Sinter Tesisi'ni devreye alıp peletten çok ithal toz ve parça cevhere ağırlık veren yatırımlara yönelmesi nedeniyle ihtiyaç talep etmemiştir.

Türkiye'nin en büyük demir yataklarının bulunduğu Divriği'de yaklaşık 15 yıldır faaliyet gösteren ülkemizin ilk ve tek pelet tesisi bulunmakta iken Malatya-Hasançelebi'de TDCİ Genel Müdürlüğü tarafından böyle bir yatırıma gidilmesi hayli ilginçtir.

Halen Divriği A-Kafa maden ocağında peletlenebilir özellikte 15-20 yıllık magnetit rezervi bulunmaktadır. % 54-57 lik tenöre sahip bu cevherin zenginleştirilmesi için kurulan Divriği Konsantrasyon ve Peletleme tesislerinde üretime başladığı 1986 yılından bu yana bir tek çivi çakılmamış rasyonel bir bakış açısı olmayan ufak tefek tadilatlar ise tesisin geriye gitmesine neden olmuştur.

Kurulduğu yıllarda 1.200.000 ton/yıl pelet üretilen bu tesislerde entegre Demir çelik tesislerin bu miktarın 3 katı olan pelet ihtiyacını karşılamaya yönelik proje ve gelişmeler beklenirken; günümüzdeki üretim rakamları 700.000 ton/yıla kadar inmiş ve bir iyileştirme yada modernizasyonu boş verin hurda fiyatına özelleştirme çalışmaları başlatılmıştır.

1985'den sonra demir çelik sanayiinde yaşanan ulusal ve uluslararası sorunlar ve ülkemizde KİT'lere yönelik uygulanan özelleştirme politikaları göz önüne alındığında; Demir çelik sanayiinin oluşan yeni şartlara ve gelişmelere göre modernize edilmesi ve stratejik pazarlama satış politikaları uygulaması eklenirken; bu yıllara damgasını vurmuş Malatya milletvekilleri Başbakan Turgut ÖZAL ve ETK Bakanlığı yapan Recai KUTAN gibi idareciler sadece kendi memleketleri ve oy potansiyelleri olan bu yöreye bir takım yatırımlar yapabilmek için demir çelik sanayiini ve Demir Madencilikimizi bilimsel ve rasyonel olmaktan uzak boş hayaller peşinde, TDCİ Genel Müdürlüğü'nü nafile uğraştırmışlardır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1- MTA Genel Müdürlüğü 80'lerin sonuna doğru iyiden iyiye askıya almaya başladığı cevher aramalarına yeniden başlamalıdır. Günümüzde "su sondajları"ndan başka bir fonksiyonu bulunmayan MTA'nın özellikle demir cevheri gibi yurt içi tesislerin ithal ettiği cevherlerin aranmasına özel bir önem vermesi gerekmektedir.

2- MTA Genel Müdürlüğü ülke genelinde mostra veren demir cevherleşmelerinin jeolojik etüt ve arama çalışmalarını tamamlamıştır. Bundan sonra gömülü olan cevherleşmenin aranması gerekmektedir. Bu konuda ise jeofizik-manyetik yöntemlerin önce havadan, sonra yerden uygulanmalı, hatta gravimetrik etüt yöntemleri ile doğrulanarak sondajlı aramalar yapılmalıdır.

3- Türkiye Demir cevheri üretiminde en büyük sorun yüksek tenörlü (%50 Fe ve üzerinde) direkt şarja müsait demir cevheri rezervinin az olmasıdır. Bu durum Türkiye'de 1.200.000.000 ton görünür+muhtemel rezerve sahip düşük tenörlü demir cevheri yataklarının ne kadar önemli olduğunu gösterir.

Malatya-Hekimhan-Deveci demir yatağındaki Limonit cevherinin altında görünür+muhtemel rezervi 85.000.000 ton olan % 37 Fe ve % 3,5 Mn içeren Siderit cevherinin kalsine edilerek % 50 Fe ve % 4,8 Mn içerecek kalsine ürün haline getirilebilecektir. MTA Genel Müdürlüğü ile bir yabancı firmanın 1981 yılında hazırladığı fizibilite etüdünün ekonomik olduğu ortaya çıkmıştır. Hasançelebi Peletleme tesisinin 1/3 maliyetine gerçekleştirilebilecek böyle bir projenin günümüz şartlarına uyarlanarak hayata geçirilmesi gerekmektedir.

4- Cevher yataklarının değerlendirilmesi amacıyla yatırım yapılabilmesi ve bu konuda karar verilebilmesi için ilk şart rezerv ve cevher özellikleri hakkındaki bilgilerin doğru olmasıdır. Ancak bu çalışma sırasında söz konusu bu bilgilerin kişiden kişiye ve kuruluştan kuruluşa değişebildiği ve oldukça farklılaştığı görülmüştür.

Bu durumun sakıncalarını gidermek amacıyla yataklar ve rezervleri hakkındaki bilgilerin toplandığı bir bilgi bankası oluşturulmalıdır. Gerek yeni yataklar, gerekse işletilmekte olan yataklarla ilgili olarak toplanan bilgiler, MTA ve TDÇİ gibi kamu kuruluşlarından katılacak yetkili uzmanların oluşturduğu "Komisyon"un süzgecinden geçerek bilgi bankasına girmeli ve bu komisyon sürekli olmalıdır. Bilgi bankasında yer alan bilgiler, üzerinde tartışılmayacak biçimde bilimsel bir baza oturtulmalı, değişken şartlarda sürekli olarak yenilenmeli ve resmi bir nitelik kazanarak istenildiğinde tek elden verilmelidir.

5- Hem yerli cevherlerin, hem de ithal cevherlerin, hem de bunların çeşitli karışımlarının metalurjik ve diğer teknolojik özelliklerinin belirlenmesi ve buna bağlı olarak optimum yerli+ithal cevher paçal yada paçallarına karar verilebilmesi amacıyla daha önceki yıllarda bazı cevherler için ODTÜ tarafından başlatılmış olan proje çalışması daha da geliştirilmeli ve bu amaçla MTA'nın laboratuvar imkanları da devreye sokulmalıdır. Hatta gerekirse üniversite bünyesinde "Demir Araştırma-Geliştirme Enstitüsü" şeklinde yeni bir organizasyon oluşturulmalıdır. Enstitünün ilk kuruluş finansmanı ise demir cevheri üreten ve tüketen kuruluşlarca karşılanmalıdır.

6- Cevherler hakkında edinilen bilgiler yardımıyla "Demir Cevheri Ana Üretim ve Dağıtım Planı" çıkarılmalı ve yatakların üretim programları tespit edilmelidir. Tüm bunların sonucunda gerek üretim arttırmaya yönelik kırma, eleme, stoklama ve harmanlama tesisleri, gerekse bağlantı yolları, yükleme istasyonları, limanlar vb. altyapı yatırımları konusunda, fizibiliteyi hazırlanarak doğru kararlar oluşturulmalı ve ekonomik olanların yatırımına başlanmalıdır.

7- İşletilmekte olan sahaları geliştirmek, tüketilenin yerine yeni cevher rezervleri eklemek ve görünür rezerv tespitlerini doğru yapabilmek için TDÇİ Genel Müdürlüğü'ne de sondajlı arama yaptırma imkanları sağlanmalı ve yeterli ödenek verilmelidir.

8- Arama çalışmalarında TDÇİ, özel sektör ve MTA'nın işbirliği yapması sağlanmalı ve arama yapılacak sahalar için öncelik sıraları belirlenmelidir.

9- Bilinen direkt şarjlık cevher yataklarından en büyük ikisi olması ve birçok altyapı sorunlarının çözülmüş bulunması nedeniyle, arama çalışmalarında öncelik, Divriği ve çevresi ile Attepe ve çevresine verilmeli ve bu iki bölge "Havza" şeklinde ele alınmalıdır. Bu amaçla hazırlanacak "Ana Arama Planları" çerçevesinde söz konusu iki havzanın arama çalışmaları tamamlanarak üretim arttırma ve altyapı için gerekli yatırımlar hızla tespit edilmeli ve uygulamaya konulmalıdır.

10- Gerek etüt ve aramaya, gerekse de üretime yönelik kamu ve özel sektör yatırımlarının genişlemesini engelleyen durumlar, gözden geçirilerek düzeltilmeli ve yatırımlar teşvik edilmelidir. Bu amaçla, TDÇİ Genel Müdürlüğü ile madenci özel sektör firmaları arasında yapılan sözleşmeler gözden geçirilerek ülkemiz demir madenciliğinin uzun vadeli çıkarlarını koruyacak şekilde düzenlenmeli ve yatırımların gelişmesini teşvik edecek şekilde sözleşmeler hazırlanmalıdır.

11- Maden ocaklarını yükleme istasyonlarına bağlayan yolların büyük bir bölümü taşıma yapmaya müsait olmayan standart dışı yollardır. Bu yolların yapım ve bakım işlerini üstlenen

bir kuruluş mevcut değildir. Bu yollar mutlaka karayolu şebekesine dahil edilmeli, karayolları veya köy hizmetleri tarafından bakım ve onarım işlerini üstlenmelidir.

12- Türkiye'nin en büyük demir çelik üreticisi durumundaki ERDEMİR (şimdi İSDEMİR'ide bünyesinde barındırmaktadır.) kendi üzerinde demir madeni ruhsatı bulunmayan dünya üzerindeki ender fabrikalardan biridir. Bu kadar büyük demir çelik kapasitesine sahip (2000 yılı çelik üretimi 2.400.000 ton) bir fabrikanın demir madenciliği konusunda yatırım yapmayarak ithalat yolunu seçmesi hayli düşündürücüdür. ERDEMİR'in öncelikli olarak demir madeni işletmeciliği konusunda yatırımlar yapması ve geleceğini planlaması şarttır.

13- TCDD taşımalarının desteklenerek, taşıma fiyatlarının makul seviyede tutulmasını sağlamak üzere; 31.12.1999 tarih ve 99/12651 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın devamının sağlanmalıdır.

14- 3213 sayılı Maden Kanunu gereğince; madencilerin diğer sektörlerle göre ilave bir vergi ödemesi ve bu durumun cevher ithalatında haksız rekabete neden olmasından, ithal demir cevherinden alınan gümrük vergisi miktarının % 2,5 yerine % 5'e çıkarılması gerekmektedir.

15- Demir cevheri üreticilerinin, uzun vadeli yatırım yapabilmeleri için entegre demir çelik tesislerinin yurt içinden üretilecek cevherleri uzun vadeli kullanımalarının teşvik edilmelidir.

16- Sinterlemede sorun yaratan kükürtlü sinterlik konsantrenin miktarını azaltmak ve yüksek fırında kolay işlenebilen ve yüksek fırın üretimini arttırmak için mevcut Divriği Pelet Tesisinin kapasitesinin 2.000.000 ton/yıla çıkartılması gerekmektedir.

17- Hurdanın alternatifi sünger demirin üretim ve kullanım imkanları araştırılarak ekonomik ise üretim için gerekli yatırımlara hızla başlanmalıdır. Bu amaçla, ulaşım güçlükleri ve maliyetleri nedeniyle hurda temininde karşılaşacağı sorunlar, limanlara uzak olması ancak demir cevheri ve Divriği Konsantrasyon ve Pelet Tesisi'ne yakınlığı bu tesislerin sünger demir hammaddesi olan "sünger pelet" üretecek şekilde dizayn edilmiş olması gibi nedenlerle Sivas Demir Çelik Tesisleri'nin hammadde ihtiyacının karşılanması öncelikle ele alınmalı ve etüt edilmelidir.

ÇİZELGE – 4																	
İSDEMİR DEMİR CEVHERİ MALİYET TABLOSU (2001 YILI)																	
(01.01.2002) İTİBARIYLA																	
CİNSİ	FİRMA OCAK ADI	TEKLİF EDİLEN MİKTAR	NEM	BAZ TENÖR	FOB FİYAT				NAVLUN FİYATI	SAİR MASRAFLAR	NAVLUN + SAİR MASRAFLAR			İSDEMİR MALİYETİ			
					Ton	%	% Fe	\$/Fe			\$/K.Ton	TL/Fe	TL/K.Ton	\$/Y.Ton	\$/K.Ton	Nem Farkı	\$/K.Ton
PARÇA	CVRD	100,00	7,50	63,00	0,330	20,790	469.260	29.563.380	8,30000	3,7500	0,622	12,6725	33,4625		47.583.675	0,531	755.296
	FERTECO	100,00	7,50	63,00	0,322	20,311	458.452	28.882.526	11,0000	3,7500	0,825	15,5750	35,8862		51.030.176	0,569	810.002
	ATTEPE	300.000	9,43	59,00	0,406	15,000	361.525	21.330.000	1,3235	1,0000	0,125	2,4483	17,4483	18,631*	24.811.528	0,295	420.534
TOZ CEVHER	CVRD	130.000	6,52	60,00	0,266	15,978	378.678	22.720.716	7,7500	3,5000	0,505	11,7553	27,7333		39.436.752	0,462	657.279
	BHP	1.200.000	4,86	60,00	0,245	14,736	349.243	20.954.592	10,0000	3,5000	0,486	13,9860	28,7220		40.842.684	0,478	680.711
	SAMİTRİ	125.000	4,50	60,00	0,266	15,960	378.252	22.695.120	11,0000	3,5000	0,495	14,9950	30,9550		44.018.010	0,515	733.633
	FERTECO	600.000	6,52	60,00	0,250	15,000	355.500	21.330.000	11,0000	3,5000	0,717	15,2172	30,2172		42.968.858	0,503	716.147
	SOCOMEX	1.200.000	4,50	60,00	0,249	14,940	354.078	21.244.680	9,0000	3,5000	0,405	12,9050	27,8450		39.595.590	0,464	659.926
	ATTEPE	300.000	11,47	56,00	0,357	15,000	380.892	21.330.000	1,3235	1,0000	0,151	2,4753	17,4753	18,723*	24.849.922	0,312	443.748

1 ABD Doları : **1.422.000** TL.

Masraflar (Liman, Gelir Vergisi, Madencilik Fonu, Banka, Sigorta, Gözetmen vb. masraflar) Parça Cevherde Ton Başına **3,75** \$, Toz Cevherde **3,50** \$ alınmıştır.
2000-2001 Yılı İthal Cevher Teklifleridir.

(*) Yerli Parça ve Toz Cevherlerin İthal Parça ve Toz Cevherlerin Tenörü Bazında Maliyeti